

Zpráva o stavu neziskového sektoru v České republice v roce 2003

HLAVNÍ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ HODNOCENÍ NEZISKOVÉHO SEKTORU JAKO CELKU V ČR

1. Právní forma neziskových organizací

Legislativa v ČR rozlišuje následující typy právnických osob:

- občanská sdružení
- nadace a nadační fondy
- obecně prospěšné společnosti
- právnické církevní osoby

Dále legislativa definuje také organizace se zahraničním prvkem.

Co se týká počtu neziskových organizací, v současné době je jediným relativně důvěryhodným zdrojem informací Český statistický úřad.

2. Velikost neziskových organizací/počet zaměstnanců a dobrovolníků v organizaci

V ČR existují na jedné straně neziskové organizace, které pracují pouze na dobrovolnické bázi. Na druhé straně existují profesionální neziskové organizace, které disponují odpovídajícím technickým vybavením a týmem stálých zaměstnanců/pracovníků.

3. Obor činnosti

Neziskové organizace působí prakticky ve všech oblastech lidské činnosti. Ne všechny oblasti jsou stejnoměrně podporovány veřejností, státem, samosprávami a podnikatelskými subjekty. Např. sociální a zdravotní témata jsou „populárnější“ než oblast výzkumu.

4. Regionální působnost

Při hodnocení neziskového sektoru v ČR je nutné vzít v úvahu nerovnoměrné rozložení a působnost neziskových organizací v rámci jednotlivých krajů. Tato nerovnoměrnost se projevuje i ve srovnání velkých měst a venkova. Působnost lze rozdělit na místní, regionální, celonárodní.

Důležité jsou také socio-demografické a kulturní faktory jednotlivých regionů v ČR, např. průmyslové regiony na severu republiky ve srovnání s oblastmi na jižní Moravě.

5. Doba působení neziskových organizací

Neziskové organizace vznikají, aby naplnily své poslání. Toto poslání může být naplněno v krátké době nebo naopak ve velmi dlouhém časovém úseku. Příkladem krátké doby může být občanská iniciativa spojená s řešením místní dopravy (dálniční obchvaty, stavby hypermarketů apod.), příkladem dlouhodobého naplňování poslání je péče o občany s handicapem.

6. Míra veřejné prospěšnosti neziskových organizací

Obecně se dají rozlišit dvě skupiny organizací. Organizace poskytující veřejně prospěšné služby a organizace, které poskytují služby svým členům (vzájemně prospěšné organizace).

I. PRÁVNÍ PROSTŘEDÍ

Obecný legislativní rámec

Podle údajů Českého statistického úřadu je k srpnu 2003 v ČR zaregistrováno 57 946 nestátních neziskových organizací, z čehož je 50 972 občanských sdružení (87,9 %), 849 obecně prospěšných společností (1,5 %), 346 nadací (0,6 %), 856 nadačních fondů (1,5 %) a 4 941 církevních právnických osob (8,5 %).

V České republice existují tyto zákony upravující činnost různých typů neziskových organizací:

Občanská sdružení se řídí zákonem č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Obecně prospěšné společnosti zákonem č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech ve znění novely zákona č. 208/2002 Sb. Nadace a nadační fondy zákonem č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech ve znění novely zákona č. 210/2002 Sb. Církevní právnické osoby zákonem č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností. Podle těchto uvedených zákonů se řídí proces registrace, organizační struktura, finanční řízení a hospodaření organizace a zánik organizace.

V české legislativě dále existují obecné zákony, které platí i pro neziskové organizace, např. zákon o dani z příjmu, zákon o účetnictví atd.

V roce 2003 vstoupil v účinnost Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, který poprvé zakotvuje pojem dobrovolnictví v českém právním řádu.

Dále se v průběhu roku 2003 se pracovalo na nové úpravě Občanského zákoníku, která podstatně ovlivní i činnost neziskových organizací. Neziskové organizace mají možnost spolupracovat na změnách v návrhu Občanského zákoníku.

Specifika vzniku a registrace neziskových organizací

Obtížnost procesu registrace závisí na právním typu neziskové organizace.

Registrace občanských sdružení je administrativně a finančně nejméně náročná. Registračním místem je Ministerstvo vnitra ČR. Registr občanských sdružení, který toto ministerstvo vede, je neveřejný. Tento fakt může ovlivnit transparentnost občanských sdružení z pohledu třetích osob a veřejnosti (nelze zde získat informace o statutárních orgánech, délce působení, jednatelech atd.).

Registrace nadací, nadačních fondů a obecně prospěšných společností probíhá na příslušných soudech v obchodním rejstříku. Tento proces je často zdlouhavý. Příčinou jsou dlouhé lhůty soudních úkonů, celková zkosnatělost soudního systému ČR a různý výklad příslušných zákonů jednotlivými soudci.

V roce 2003 stále probíhá spor o část Zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě víry a postavení církví a náboženských společností, která mění statut církevních zařízení poskytujících veřejně prospěšné služby. Ústavní soud ČR na žádost skupiny zákonodárců zrušil tuto část zákona. Ministerstvo kultury ČR, kde se církevní zařízení registrují, toto rozhodnutí zatím neakceptovalo.

Specifika provozu neziskových organizací

Provoz neziskových organizací včetně jejich hospodaření se opět liší podle právního typu organizace.

Zákon upravující činnost občanských sdružení je příliš obecný a neukládá těmto organizacím povinnost zveřejňovat informace o činnosti a jejich hospodaření. Některé organizace, které jsou povahou své činnosti obecně prospěšnými společnostmi, se vzhledem k nezavazující legislativě raději registrují jako občanská sdružení. Toto legislativní prostředí obecně nepřispívá k transparentnosti neziskových organizací (zvláště s ohledem na fakt, že občanská sdružení tvoří 88% z celkového počtu českých neziskových organizací).

Problematickou oblastí je také zánik neziskových organizací, který se řídí podle obchodního zákoníku. Z toho vyplývá, že jde o proces komplikovaný a finančně náročný. U občanských sdružení ze zákona neexistuje povinnost výmazu z rejstříku vedeném na Ministerstvu vnitra ČR. Z tohoto důvodu jsou v tomto rejstříku uvedena sdružení, která již činnost neprovozují. To může zkreslit i informace statistického úřadu o počtech občanských sdružení v ČR.

Odborné zázemí

V České republice existuje velmi málo kvalitních specialistů na legislativu neziskového sektoru (odhaduje se počet menší než deset osob). Jejich služby jsou poměrně lehce dostupné v Praze a Brně. Dostupnost v krajských městech je již obtížnější, v některých regionech tyto služby zcela chybí. Podobná situace je také v oblasti daňového poradenství. I přes nižší ceny těchto služeb ve srovnání s komerčními sazbami, je jejich finanční dostupnost limitována. Neziskové organizace často nemají dostatek finančních prostředků na jejich úhradu.

Pozitivně lze hodnotit zájem vysokoškolských studentů o tuto problematiku, která je i součástí studijních programů univerzit. To do budoucna slibuje příliv nových expertů na tuto problematiku do neziskového sektoru.

Daně

Obecně legislativa nemotivuje firemní dárcy a jednotlivce z řad veřejnosti k darům neziskovým organizacím. Největším problémem je nízké procento odpisu ze základu daně. V praxi proto dárči častěji uzavírají smlouvy o poskytování reklamy, které nejsou pro neziskové organizace výhodné z důvodu následné povinnosti odvodů daní z těchto příjmů. V těchto případech jde v principu o obchodní vztah, nikoliv o dar.

Neziskové organizace jsou osvobozeny od daní v případě příjmů z grantů, dotací a darů. V případě nadací také u výnosů z nadačního jmění.

Česká legislativa také ošetřuje možnosti podnikání neziskových organizací.

II. ORGANIZAČNÍ ZÁKLADNA

Vnitřní struktura řízení

Základní řídicí struktura v neziskových organizacích je dána zákony a liší se podle jednotlivých typů neziskových organizací. Jasně je definována u nadací, nadačních fondů a obecně prospěšných společnostech. U občanských sdružení se opět projevuje volnost zákona a vnitřní struktura řízení je definována velmi vágně. Právnícké církevní osoby mají ve většině případů danou transparentní strukturu, kterou určuje jejich zakladatel, tedy církev.

Strategické plánování

Neziskové organizace nedostatečně zjišťují potřeby veřejnosti. Pokud však potřeby zjistí, dovedou na ně flexibilně reagovat. Obecně se dá říci, že neziskové organizace dostatečně nedoceňují marketing a jeho jednotlivé nástroje při naplňování svého poslání.

Na tento stav reagovaly některé české nadace, které spravují zahraniční fondy (Nadace rozvoje občanské společnosti, Nadace VIA). Vypsaly granty na posilování trvalé udržitelnosti neziskových organizací se zaměřením na strategické plánování, PR, fundraising a marketing, vedoucí k finanční stabilitě. Vlivem těchto grantů se desítky až stovky neziskových organizací začaly touto oblastí zabývat a postupně tento trend působí i na další organizace. Otázkou je, zda budou neziskové organizace schopny zajistit uvedené aktivity i po skončení grantů.

I přes uvedené trendy má mnoho organizací špatně definováno poslání a nedoceňuje přínosy strategického plánování. Neziskový sektor se postupně profiluje na organizace profesionální, které pravidelně strategicky plánují a na organizace malé a založené na dobrovolné práci, které si strategické plánování a marketing nemohou dovolit nebo těmto nástrojům nepřikládají význam.

Zaměstnanci

Oblast lidských zdrojů je opět ovlivněná velikostí organizací a stupněm jejich profesionalizace. V neziskovém sektoru jsou pracovníci často zaměstnáváni na dobu určitou v závislosti na trvání finančně zajištěného projektu. To se týká i těch pracovních pozic, které jsou pro chod celé organizace nepostradatelné (např. řídicí pracovníci). Úroveň personalistiky, především profesní a osobnostní rozvoj pracovníků, odráží současný stav, kdy většina dárců neposkytuje finanční prostředky na provoz organizací. Lidské zdroje nejsou považovány ani dárči, ani jednotlivými organizacemi za investici. To způsobuje fluktuaci pracovníků a podhodnocení práce v neziskovém sektoru.

Podíl dobrovolné práce v neziskových organizacích je ovlivněn jak společenskými a socio-demografickými vlivy, tak finanční situací a kvalitou řízení neziskových organizací a dobrovolníků. Všichni členové statutárních orgánů neziskových organizací vykonávají ze zákona tyto funkce dobrovolně. V ČR existuje síť specializovaných dobrovolnických center, která poskytuje služby

neziskovým organizacím a veřejnosti. Samotné neziskové organizace však nemají často čas a dostatek sil pracovat s dobrovolníky. Chybí i dostatek zkušeností a dostatečné povědomí o možnostech, které dobrovolnictví přináší.

Technická vybavenost

Materiálně-technické vybavení neziskových organizací závisí na finančních možnostech organizace, tedy na schopnostech a dovednostech managementu organizace a fundraisingu. Oblast technické vybavenosti není pro dárců prioritní. V některých případech je možné technické vybavení pořizovat v rámci jednotlivých projektů, běžné je pořizování technického vybavení prostřednictvím hmotných darů.

III. FINANČNÍ ZAJIŠTĚNÍ

Podíl domácích a zahraničních zdrojů

Významná většina neziskových organizací (cca 85%) zajišťuje svoji činnost výlučně nebo převážně na základě finanční podpory z domácích zdrojů. Tento stav je dán více vnějšími okolnostmi, než programovým postojem neziskových organizací. Zahraniční zdroje jsou v současnosti významně omezené, v praxi jde pouze o dokončování projektů a dočerpávání financí z ukončovaných programů. Možnou náhradou těchto zdrojů mohou být v blízké budoucnosti finance z evropských fondů, zvláště z Evropského sociálního fondu a z Fondu soudržnosti. Jejich čerpání pro rok 2004 se v současné době na příslušných ministerstvech připravuje. Na tomto procesu se neziskové organizace mohly formou připomínkování podílet.

Hlavní finanční oporou neziskových organizací jsou veřejné rozpočty. Příjmy z těchto zdrojů tvoří více než třetinu příjmů neziskových organizací. Přitom s velikostí organizace (měřeno počtem zaměstnanců a výší rozpočtu) stoupá i závislost na tomto zdroji. Tento fakt svědčí o nezdravé závislosti na jednom zdroji. Tento problém je vyvolán i následujícími fakty:

- Podpora českých nadací je nedostačující (v průměru 10% z celkových příjmů).
- Okruh českých firemních dárců, s ohledem na ekonomické výsledky a teprve vžívající se firemní filantropii, nepostačuje potřebám neziskových organizací. V roce 2003 lze zaznamenat vzrůstající podíl individuálních a firemních darů v rozpočtech regionálních neziskových organizací, pracujících s obraty do 100 000 Kč.

Diverzifikace

Není běžným standardem, aby neziskové organizace uvažovaly o diverzifikaci finančních zdrojů jako o nezbytném předpokladu jejich dlouhodobé udržitelnosti. Zohledňují ji zejména ty organizace, které se soustředí na strategické a finanční plánování. V tomto směru je možné vidět znatelný posun díky programům, které poskytují finanční prostředky na rozvoj těchto znalostí a dovedností (programy Phare prostřednictvím NROS, program Cesta ke stabilitě Nadace VIA). Potřebné znalosti a praktické zkušenosti tak získávají nejenom velké a vlivné organizace, ale i řada malých regionálních neziskových subjektů. Obecně jsou české neziskové organizace teprve na počátku cesty k vícezdrojovému financování. I v této situaci však tvoří nezanedbatelnou součást jejich rozpočtů vlastní příjmy (cca 20%), firemní (cca 11%) a individuální dary (cca 7%).

IV. PROSAZOVÁNÍ ZÁJMŮ

Spolupráce s veřejnou správou

Lze registrovat zvýšenou ochotu veřejné správy komunikovat s neziskovými organizacemi a dobré příklady vzájemné spolupráce (např. v rámci Agendy 21, v rámci komunikace krajů a neziskových organizací - v některých krajích byly uzavřeny smlouvy o spolupráci). Problémy ve vzájemné komunikaci však nastávají a jsou způsobeny oběma stranami. Důvodem je zpravidla vzájemná neznalost, netransparentní chování obou subjektů a nízká komunikační dovednost, eventuelně nedůvěra veřejné správy v mandát neziskových organizací (ve srovnání s prokazatelným mandátem politických stran).

Opakovaně se objevují ze strany veřejné správy pokusy omezit účast veřejnosti (a tedy i neziskových organizací) ve správních řízeních.

Politický lobbying

Prostředí pro politický lobbying existuje, chybí však propracované a v praxi prověřené know-how. Neziskové organizace obtížně vymezují svůj společný zájem, při lobbyingu někdy nejsou ochotny potlačit své parciální zájmy.

Prosazování právních reforem

Neziskové organizace mají zpravidla možnost účastnit se připomínkového řízení v rámci přípravy nové legislativy. Problémem je neexistence standardních informačních toků mezi zpracovateli zákonů a neziskovými organizacemi. Z toho důvodu jsou některé zákony připomínkovány pozdě, nejsou připomínkovány kompetentními osobami, nebo nejsou připomínkovány vůbec.

Neziskové organizace samy iniciují přípravu některých zákonů, především těch, které se týkají jednotlivých oborů činnosti (životní prostředí, lidská práva, sociální a zdravotní služby).

V. POSKYTOVÁNÍ SLUŽEB

Nabídka produktů (výrobků a služeb)

Činnost a nabídka produktů neziskových organizací je diverzifikována prakticky do všech oblastí. Nezastupitelně doplňuje omezenou nabídku produktů státu a podnikatelských subjektů. Problémem neziskových organizací je nedostatečná znalost potřeb veřejnosti a daných cílových skupin, následně pak i úroveň nabídky jejich produktů. Příčinou tohoto stavu jsou většinou nedostatečné dovednosti v marketingu neziskových organizací. V některých oblastech, např. v oblasti sociální a zdravotní, lze považovat nabídku za dostatečně diverzifikovanou. Problémem je zde spíše nedostatečné množství těchto služeb. Tato situace je částečně způsobena podporováním organizací řízených státem (rozpočtové organizace) z veřejných zdrojů na úkor neziskových organizací.

V praxi se neziskové organizace setkávají s velmi kladným, často však jen proklamativním oceněním jednotlivých úředníků a politiků. Oficiálně jsou neziskové organizace chápány státními a samosprávnými úřady jako dodavatelé služeb. Není doceňována kvalita produktů v závislosti na ceně a diverzifikace služeb.

Návratnost nákladů

Trendem v posledních letech je zvyšování vlastních příjmů, které nahrazují ubývající finanční zdroje (především zahraniční). Většina neziskových organizací stojí před změnami v oblasti finančního řízení. Stále velké procento organizací určuje cenu svých služeb a produktů intuitivně. Ceny neodpovídají skutečným nákladům, což komplikuje hodnocení efektivity neziskových organizací. Neziskové organizace pak nejsou schopny prezentovat skutečnou efektivitu svých služeb. K tomu, aby došlo ke změně v této oblasti, je třeba zvýšit kvalitu managementu, především dovedností v oblasti finančního řízení, cenové politiky a veřejných prezentací.

VI. INFRASTRUKTURA

Servisní organizace

V České republice existuje dostatečný počet informačních a servisních organizací. Některé sídlí v Praze a mají většinou celostátní působnost. V některých krajích vznikají regionální servisní organizace, jejichž dosah koresponduje s potřebami neziskových organizací. V roce 2003 se část těchto organizací začala síťovat. Nejzávažnějším problémem servisních organizací je jejich finanční udržitelnost, která je ohrožena malou kupní silou ostatních neziskových organizací a úbytkem dárců v oblasti podpory servisních služeb. Zde se znovu projevuje nedostatečné docenění vzdělávání a informačních aktivit, jak ze

strany neziskových organizací, tak dárců. Tyto aktivity nejsou považovány za investice. Neziskové organizace nezařazují nákup vzdělávání a informací do svých rozpočtů. Dárci většinou ve svých grantových vyhlášeních tyto položky neuvádějí.

Základní nabídka školení a kurzů v oboru řízení neziskových organizací, fundraisingu a PR je dostatečná. Chybí specificky zaměřené vzdělávání pro pokročilé pracovníky. Problémem je také kvalita školitelů a konzultantů a následně tak kvalita kurzů a vzdělávacích programů. V roce 2003 byla zveřejněna elektronická databáze konzultantů. Neustále trvá nedostatek domácí odborné literatury. Většinou vychází překlady zahraničních autorů, které nereflektují kulturní a společenskou situaci českého prostředí.

Domácí grantové organizace

Domácí dárci lze rozdělit na nadace a nadační fondy a na orgány státní správy a samosprávy. Obecně se dá sledovat nevyváženost jednotlivých grantových vyhlášení. Některé oblasti a typy aktivit jsou podporovány více subjekty, některé nejsou podporovány vůbec. To je způsobeno nedostatečnou komunikací mezi grantujícími subjekty.

U centrálních orgánů státní správy je nedostatečná komunikace dána strukturou a stylem řízení těchto institucí. V nadačním sektoru je situace komplikovaná i přes existenci specializované servisní organizace přímo pro nadace. Komunikace mezi jednotlivými nadacemi je neefektivní. Nadace dostatečně nespolupracují a společně se tak nezabývají průřezovými tématy, které přímo ovlivňují rozvoj neziskového sektoru.

Koalice neziskových organizací

V České republice existuje více než 80 asociací. Je možné je rozdělit podle působnosti na celostátní a regionální, podle oboru na všeoborové a oborové. Obecně se dá říci, že oborové a regionální asociace fungují efektivněji. Naopak celostátní a všeoborové asociace vykazují problémy spojené s komunikací a s mandátem na zastupování neziskových organizací v jednáních s třetími osobami. To je většinou způsobeno malou členskou základnou těchto asociací. Nedostatečnou podporu neziskových organizací má i v roce 2003 vzniklá Asociace nestátních neziskových organizací – ANNO, jejímž cílem je podpora rozvoje neziskového sektoru především prostřednictvím zastupování neziskových organizací v jednáních s vládou a institucemi Evropské unie.

Partnerství

Příkladem mezioborové spolupráce v ČR je Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, která je poradním orgánem vlády ČR. Jejími členy jsou zástupci neziskových organizací, pracovníci ministerstev a krajských úřadů.

Obecně chybí neziskovým organizacím základní dovednosti a finanční prostředky k navazování efektivní spolupráce a následně pak k utváření partnerství na nejrůznějších úrovních. Stejná situace je uvnitř neziskového sektoru ČR, v mezioborové spolupráci a také ve vztazích neziskových organizací k zahraničním kolegům. V průběhu roku 2003 byl v rámci připravovaného vstupu ČR do EU připomínán státní správou, dárci a servisními organizacemi princip partnerství. Neziskové organizace si postupně uvědomují nezbytnost tohoto principu pro jejich další rozvoj.

VII. VNÍMÁNÍ VEŘEJNOSTÍ

Sdělovací prostředky

Neziskové organizace si získaly trvalou pozornost jak celostátních, tak regionálních médií. Zvláště pro místní média je informování o neziskových organizacích stabilní součástí zpravodajství. Počet negativních zpráv o neziskových organizacích je zanedbatelný, v převážné většině jde i v těchto případech o informace pravdivé. Média se zpravidla věnují zpravodajství o jednotlivých akcích a aktivitách, méně se zaměřují na otázky obecně společenské (např. role neziskových organizací v občanské společnosti apod.), které nejsou považovány za příliš atraktivní.

Veřejnost

Veřejnost si je vědoma, že neziskové organizace plní ve společnosti nezastupitelnou roli (v posledním reprezentativním výzkumu tak odpovědělo 63% dotázaných) a zasluhují si větší pozornost (76 % dotázaných). Přibližně stejné procento lidí se však domnívá, že prostředky vložené do neziskového sektoru nejsou využívány účelně. Zhruba polovina dotázaných nedokázala jmenovat ani jedinou konkrétní neziskovou organizaci. Většina dotázaných postrádá dostatek informací o činnosti neziskových organizací a stěžuje si na malou přehlednost jejich aktivit (85 %).

Důvodem tohoto stavu je zjevně nedostatečná komunikace neziskových organizací s veřejností, často falešná skromnost a nízká úroveň prezentace a propagace vlastní práce. Veřejnost zná konkrétní činnosti neziskových organizací a výsledky jejich práce, nespojuje je však s neziskovými subjekty. I pojem „nezisková organizace, nezisková činnost“ je pro veřejnost často nepochopitelný, nečitelný.

Neziskové organizace se dlouhodobě pokoušejí tuto situaci změnit. Několik let vedou propagační a fundraisingové kampaně (např. 30 dní pro neziskový sektor, Tříkrálová sbírka, Pomozte dětem ad.). V současné době existují programy zaměřené na zkvalitnění PR neziskových organizací. Je patrné, že i v této oblasti lze vidět posun. Výsledky výzkumu veřejného mínění však signalizují, že v těchto aktivitách je třeba pokračovat.

I přesto, že veřejnost pocítuje nedostatek jasných a přehledných informací, neziskové organizace považuje za potřebné a finančně je podporuje. Téměř polovina dotázaných (46 %) uvedla, že na činnost neziskových organizací přispěla, většina z nich prostřednictvím veřejné sbírky (na ulici). V současné době je na ministerstvu vnitra registrováno 416 veřejných sbírek, které mají celonárodní i regionální dosah.

Veřejná správa, firmy

Neziskové organizace jsou pozitivně přijímány a akceptovány zejména zahraničními firmami, pro které je spolupráce s nimi běžným standardem. Stejně tak regionálními domácími firmami, které jsou schopny „zblízka“ hodnotit jejich přínos pro rozvoj komunity. Toto pozitivní vnímání však často nekorresponduje s množstvím finančních prostředků poskytovaných na podporu činnosti neziskových organizací. Z iniciativy zahraničních firem a s blížícím se vstupem České republiky do Evropské unie se otevírá diskuse na téma Corporate Social Responsibility, která zdůrazňuje i moment propojenosti firem, neziskových organizací a veřejné správy.

Na úrovni veřejné správy jsou neziskové organizace pozitivně vnímány jako významní poskytovatelé veřejných služeb a také jako partneři pro spolupráci. Do budoucna též jako partneři pro evropské projekty.

Samoregulace

Neziskové organizace, které dlouhodobě plánují svou činnost, si uvědomují, že o sobě musí veřejnost pravdivě a jasně informovat. Proto např. řada občanských sdružení vydává výroční zprávy, i když jim to zákon neukládá. Dá se tedy říci, že transparentnost jednotlivých organizací roste.

V rámci neziskového sektoru však princip samoregulace zcela nefunguje. Neziskové organizace se obávají zveřejňovat a veřejně kritizovat projevy neetického chování uvnitř neziskového sektoru v obavě, že poškodí pověst neziskového sektoru jako celku. Tento trend je dlouhodobý. Této situace některé neziskové organizace úspěšně využívají, včetně organizací, které by měly být vzorem etického chování.

Informační zdroje (výsledky výzkumů):

- Informační a vzdělávací služby pro neziskový sektor. Praha 2003. Pro Informační centrum neziskových organizací, o.p.s. zpracoval Market Vision.
- Komunikace neziskových organizací a krajů v ČR. Praha 2003. Zpracoval Spiralis s podporou SC&C.
- Public Relations v neziskových organizacích Praha 2003. Pro Informační centrum neziskových organizací, o.p.s. zpracoval Market Vision.
- Současný stav fundraisingu v neziskových organizacích v ČR. Praha 2003. Pro Spiralis, o.s. zpracoval Market Vision.
- Znalost neziskových organizací a míra přispívání. Praha 2003. Pro Informační centrum neziskových organizací, o.p.s. zpracoval Market Vision.

Zprávu zpracovaly: Informační centrum neziskových organizací, o.p.s. a Spiralis, o.s. pro USAID (listopad 2003).